

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
บทนำ.....	1
1. ความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	1
2. วิธีการศึกษา.....	2
3. ขอบเขตการศึกษา.....	3
4. การกำหนดคำศัพท์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์.....	4
5. การสืบผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	5
บทที่	
1. หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายต่างประเทศ.....	7
1.1 หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายเยอรมัน.....	10
1.1.1 ป่อเกิดและพัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุ ในระบบกฎหมายเยอรมัน.....	10
1.1.2 สาระสำคัญและสถานะของหลักความพอสมควรแก่เหตุ ในระบบกฎหมายเยอรมัน.....	12
1.1.2.1 หลักความสัมฤทธิ์ผล (suitability).....	13
1.1.2.2 หลักความจำเป็น (necessity).....	18
1.1.2.3 หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ (proportionality <i>stricto sensu</i>).....	22
1.1.3 ขอบเขตของการใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในกฎหมาย มหาชนของเยอรมัน.....	28

1.1.4 การควบคุมความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุของ	
กฎหมายและกฎหมายลำดับรองโดยองค์การตุลาการ	34
1.1.4.1 การควบคุมความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ของกฎหมายโดยองค์การตุลาการ	34
1.1.4.2 การควบคุมความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ของกฎหมายลำดับรองโดยองค์การตุลาการ	38
1.2 หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายอังกฤษ	43
1.2.1 พัฒนาการและบ่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ในระบบกฎหมายอังกฤษ	43
1.2.2 สาระสำคัญและสถานะของหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ในระบบกฎหมายอังกฤษ	50
1.2.3 ขอบเขตของการใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ในระบบกฎหมายอังกฤษ	52
1.2.3.1 หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีเกี่ยวกับสิทธิ	
(Proportionality and rights)	53
1.2.3.2 หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีเกี่ยวกับการลงโทษ	
(Proportionality and penalties)	55
1.2.3.3 หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจ	
ขององค์การฝ่ายปกครอง (Proportionality and	
the exercise of administrative discretion)	56
1.2.4 การควบคุมความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุของ	
กฎหมายการกระทำทางปกครองโดยองค์การตุลาการ	57
1.2.4.1 การควบคุมความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ของกฎหมายโดยองค์การตุลาการ	59
1.2.4.2 การควบคุมความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ของการกระทำทางปกครองโดยองค์การตุลาการ	60
1.3 หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายสหภาพยุโรป	61
1.3.1 พัฒนาการและบ่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุ	
ในระบบกฎหมายสหภาพยุโรป	63

1.3.1.1	ป่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุจากบทบัญญัติ ที่ขัดแย้งในสนธิสัญญา.....	68
1.3.1.2	ป่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุจากหลักนิติรัฐ.....	69
1.3.1.3	ป่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุจากหลักกฎหมาย ภายในประเทศ.....	70
1.3.1.4	ป่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุที่อนุมานจาก บทบัญญัติของสนธิสัญญา.....	71
1.3.2	สาระสำคัญและสถานะของหลักความพอสมควรแก่เหตุ ในระบบกฎหมายสหภาพยุโรป.....	72
1.3.2.1	หลักความสัมฤทธิ์ผล (suitability).....	75
1.3.2.2	หลักความจำเป็น (necessity).....	76
1.3.2.3	หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ (proportionality in the strict sense)	77
1.3.3	ขอบเขตของการใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมาย สหภาพยุโรป.....	78
1.3.3.1	การคุ้มครองอำนาจภายในประเทศ.....	79
1.3.3.2	การคุ้มครองผลประโยชน์ตามกฎหมาย.....	80
1.3.3.3	หลักความพอสมควรแก่เหตุในฐานะที่เป็น เครื่องมือของสถาบัน.....	81
1.3.4	การใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในทางปฏิบัติในการตัดสินคดีของ ศาลยุติธรรมยุโรป.....	83
1.3.4.1	หลักความสัมฤทธิ์ผล (suitability).....	83
1.3.4.2	หลักความจำเป็น (necessity).....	84
1.3.4.3	หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ (proportionality in the strict sense).....	84

2. หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย.....	86
2.1 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย.....	86
2.1.1 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในศาลยุติธรรม.....	86
2.1.1.1 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการฟ้องและการพิจารณาพิพากษาคดี.....	93
2.1.1.2 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความหมายหลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	95
2.1.1.3 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการนำองค์ประกอบของหลักความพอสมควรแก่เหตุมาปรับใช้กับคดี.....	96
2.1.2 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในทางตำรา.....	98
2.1.3 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในประมวลกฎหมายอาญาและบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจอรัฐ.....	106
2.1.3.1 หลักความพอสมควรแก่เหตุในประมวลกฎหมายอาญา.....	107
2.1.3.2 หลักความพอสมควรแก่เหตุในบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจอรัฐ.....	111
(1) หลักความพอสมควรแก่เหตุในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ.....	112
(2) หลักความพอสมควรแก่เหตุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	115
2.1.4 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุมการใช้อำนาจอรัฐโดยองค์กรภายในองค์กรฝ่ายปกครอง.....	121
2.1.5 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในศาลปกครอง.....	127
2.1.6 พัฒนาการของหลักความพอสมควรแก่เหตุในศาลรัฐธรรมนูญ.....	131
2.2 บ่อเกิดของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย.....	135
2.2.1 หลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นที่มาของหลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	136
2.2.1.1 หลักความยุติธรรม.....	136
2.2.1.2 หลักนิติรัฐ.....	137

2.2.2 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	138
2.3 สาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย.....	140
2.3.1 หลักความสัมฤทธิ์ผล.....	141
2.3.2 หลักความจำเป็น.....	143
2.3.3 หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ.....	144
2.4 สถานะของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย.....	146
3. การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการตรากฎหมาย และกฎหมายลำดับรองที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญของบุคคล.....	148
3.1 ข้อความคิดว่าด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคล.....	148
3.1.1 สาระสำคัญและการแบ่งแยกประเภทของสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ.....	148
3.1.1.1 สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.....	148
3.1.1.2 การแบ่งแยกประเภทของสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญ.....	150
3.1.2 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคล.....	152
3.1.2.1 เหตุผลในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ของบุคคล.....	152
3.1.2.2 หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐกับ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล.....	156
3.1.3 บทบาทของหลักความพอสมควรแก่เหตุในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในการตรากฎหมาย และกฎหมายลำดับรอง.....	163
3.2 การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการตรากฎหมาย.....	164
3.2.1 ความหมายของกฎหมาย.....	165
3.2.2 กระบวนการตรากฎหมาย.....	166

3.2.2.1	กระบวนการตราพระราชบัญญัติ.....	166
3.2.2.2	กระบวนการตราพระราชกำหนด.....	179
3.2.3	การนำหลักความพอสมควรแก่เหตุมาเป็นหลักเกณฑ์ ในการตรากฎหมาย.....	180
3.2.3.1	หลักเกณฑ์การตรากฎหมายให้สอดคล้องกับ หลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	180
3.2.3.2	ตัวอย่างการนำหลักความพอสมควรแก่เหตุมาเป็น หลักเกณฑ์ในการตรากฎหมาย.....	183
3.3	การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการตรา กฎหมายลำดับรอง.....	185
3.3.1	ความหมายของกฎหมายลำดับรอง.....	186
3.3.2	กระบวนการตรา กฎหมายลำดับรอง.....	187
3.3.2.1	กระบวนการตรา กฎหมายลำดับรองที่ต้องผ่านความเห็นชอบ โดยคณะรัฐมนตรีก่อนจะมีผลใช้บังคับ.....	188
3.3.2.2	กระบวนการตรา กฎหมายลำดับรองที่ไม่ต้องผ่าน ความเห็นชอบโดยคณะรัฐมนตรีก่อนจะมีผลใช้บังคับ.....	190
3.3.3	การนำหลักความพอสมควรแก่เหตุมาเป็นหลักเกณฑ์ในการตรา กฎหมายลำดับรอง.....	191
3.3.3.1	หลักเกณฑ์การตรา กฎหมายลำดับรองให้สอดคล้อง กับหลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	191
3.3.3.2	ตัวอย่างการนำหลักความพอสมควรแก่เหตุมาเป็น หลักเกณฑ์ในการตรา กฎหมายลำดับรอง.....	193
4.	การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมาย และการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง โดยองค์กรตุลาการ.....	205
4.1	การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุมความชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ.....	205

4.1.1 การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย.....	205
4.1.1.1 การควบคุมก่อนที่กฎหมายประกาศใช้บังคับ.....	206
(1) กระบวนการควบคุมก่อนที่กฎหมายประกาศใช้บังคับ....	206
(2) ผลของร่างกฎหมายที่ไม่ชอบด้วย	
หลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	208
4.1.1.2 การควบคุมหลังจากกฎหมายประกาศใช้บังคับ.....	210
(1) กระบวนการควบคุมหลังจากกฎหมาย	
ประกาศใช้บังคับ.....	210
(2) ผลของกฎหมายที่ไม่ชอบด้วย	
หลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	213
4.1.2 การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีเกี่ยวกับความชอบ	
ด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ.....	214
4.1.2.1 การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ	
ร่างพระราชบัญญัติและร่างพระราชบัญญัติ	
ประกอบรัฐธรรมนูญ.....	216
4.1.2.2 การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติ	
และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ.....	220
4.1.2.3 การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ	
พระราชกำหนด.....	227
4.1.3 วิเคราะห์การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุม	
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ.....	230
4.1.3.1 การอ้างอิงหลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	230
4.1.3.2 การกำหนดนิยามและสาระสำคัญของ	
หลักความพอสมควรแก่เหตุ.....	232
4.1.3.3 วิธีการปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุมาวินิจฉัย	
ประเด็นแห่งคดี.....	236
4.2 การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุมความชอบด้วย	
กฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยศาลปกครอง.....	239

4.2.1	กระบวนการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำ ทางปกครองโดยศาลปกครอง และผลของการกระทำ ทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย.....	240
4.2.1.1	กฎหมายลำดับรอง	240
4.2.1.2	คำสั่งทางปกครองและการกระทำอื่น ๆ ของ องค์กรฝ่ายปกครอง	243
4.2.2	การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีเกี่ยวกับความชอบ ด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยศาลปกครอง	247
4.2.2.1	การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีการควบคุม ความชอบด้วยกฎหมายของกฎหมายลำดับรอง	249
4.2.2.2	การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุม ความชอบด้วยกฎหมายการกระทำอื่น ๆ ขององค์กร ฝ่ายปกครอง.....	255
4.2.3	วิเคราะห์การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุม ความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง	260
4.2.3.1	การอ้างอิงหลักความพอสมควรแก่เหตุ	260
4.2.3.2	การกำหนดนิยามและสาระสำคัญของหลักความพอสมควร แก่เหตุในคำพิพากษาศาลปกครองเกี่ยวกับการควบคุม ความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง.....	261
4.2.3.3	วิธีการปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุมาวินิจฉัย ประเด็นแห่งคดี	268
	(1) กรณีที่ศาลนำสาระสำคัญของหลักความพอสมควร แก่เหตุทั้งสามประการมาวินิจฉัยประเด็นแห่งคดี.....	268
	(2) กรณีที่ศาลนำสาระสำคัญบางประการของ หลักความพอสมควรแก่เหตุมาใช้ใน การวินิจฉัยประเด็นแห่งคดี.....	270
4.2.3.4	หลักความพอสมควรแก่เหตุในคดีเกี่ยวกับการควบคุม ความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง.....	274

5. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย และระบบกฎหมายต่างประเทศ.....	279
5.1 สถานะและขอบเขตการใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมาย ต่างประเทศและระบบกฎหมายไทย.....	283
5.2 สาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายต่างประเทศ และระบบกฎหมายไทย.....	289
5.3 การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการวินิจฉัยคดีของ องค์กรตุลาการในระบบกฎหมายไทยและระบบกฎหมายต่างประเทศ.....	295
5.3.1 หลักความสัมฤทธิ์ผล.....	298
5.3.2 หลักความจำเป็น.....	302
5.3.3 หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ.....	305
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	308
6.1 สาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย.....	309
6.2 ข้อพิจารณาเปรียบเทียบสาระสำคัญและวิธีการปรับใช้ หลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายต่างประเทศ กับระบบกฎหมายไทย.....	312
6.2.1 สาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมาย ต่างประเทศและระบบกฎหมายไทย.....	313
6.2.2 การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการวินิจฉัยคดีของ องค์กรตุลาการในระบบกฎหมายต่างประเทศและ ระบบกฎหมายไทย.....	315
6.3 หลักเกณฑ์การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการตรากฎหมาย ที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคล.....	318
6.4 หลักเกณฑ์การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการตรากฎหมาย ลำดับรองที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคล.....	323

6.5 หลักเกณฑ์การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุม	
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย.....	325
6.6 หลักเกณฑ์การปรับใช้หลักความพอสมควรแก่เหตุในการควบคุม	
ความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยศาลปกครอง.....	327

ภาคผนวก

ก. พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518.....	333
ข. ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง ให้เครื่องดื่มที่มีส่วนผสม ของแอลกอฮอล์เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก.....	336
ค. คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ที่ 504/2549 เรื่อง ห้ามการโฆษณาเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์.....	337
บรรณานุกรม.....	338

